

پند غزلیات از

دیوانِ خدائی

حضرت سچل سرمست تخلصِ خدائی

از مکاں تالامکاں نے بال پر پر اڑنا

(۱)

۱. ماندم در سحر تو تا بنیم یا خوش شوق در دل به تا بنیم رخ و لاله خوش
۲. ناگهان آمد ز غیب این جوابی تا اولای گذاری عاشق به اختیار خوش
۳. آنکه خود را کرده تو نیستی و من منم بی خبر گردی چرا و آشنای سر خوش
۴. این منش خفتن برخواستن اینهم کن جمله ای از ما بود بهرگز بیست قمار خوش
۵. ای همه دیدن شنیدن را بملدی خود را گفتگو ای از خدائی تویدان گفتار خوش

(۲)

۱. ای شاه شایم از گل صفا خیمه دم بی شب سلطایم از گل صفا خیمه دم
۲. صد خیمه بانی ساختم آتش در آن بستم از این آتش پر ختم از گل صفا خیمه دم
۳. از پشت خاک آمدیم بویشت شاییم برین نباشد زین قدم از گل صفا خیمه دم
۴. در پشت خاک گشدم اندیشانش آمد قدم بهرانی زدیم از گل صفا خیمه دم
۵. خیمه عجب افر ختم جاری در ویش ساختم نام خدائی داشتیم از گل صفا خیمه دم

(۳)

۱. اما ز بانم را ز عشق در جهان اظهار شد موج گردیابر آمد ز معیاں اسرار شد
۲. می زخم نعره انا الحق بچو منصور حلاج چونکه در معراج شایانه سرش برآر شد
۳. آنکس که معرفت این بهره حاصل نمود ذات او را در ذات فته از خود بزار شد
۴. همش در این جلی اعیان در بحر محیط تا که فی الاکوال حقیقت سر بهر سار شد

۵. گم خدای گشت اندر ذات آن یکنات شد
از فنا اندر بقافات مهیا یار شد

(۴)

۱. از مکان تا لامکان نی بال برید از ما در جوانی رسیده نعره آواز ما
۲. گردش احوال شوی ز دم افکندت رفت از جهان کجا این خیال شه به باز ما
۳. حالت مستی مراد در قص میار و بسی عشق کرده آشکارا در دو عالم آواز ما
۴. بنزدیون آدم بر تریز دریا آوردید چونکه دانی آن زمان که عشق شد آواز ما
۵. گم خدای گشت اندر پاک ذات کبریا
آمد در تنگ میدان همچنان افراز ما

(۵)

۱. بیاد علم وحدت بهر ابرو عیانی! عز از یل دم یکسان بمان کفر و مسلمانی
۲. بهر صورت تماشا او بهر جا شد بهیلا بهر ذره هست پیدار و بظاهر کرد نهانی
۳. بجای او بیکز بجای صورت آواز گهی مسلم گهی کافر گهی شد اعظم ثانی
۴. خدای دم انا الحق زد بجای تن مسلمان شد
که خود را کرد از خود رد کشید تیغ عریانی

(۶)

۱. ناگه دلم روده باناز آن نگاری در کوچه محبت کرده عجب شکاری
۲. ابرو سج گمانش چشما به مستش! از تیر مرثگان بگرفته ام کناری
۳. روزی شوی غریبان و ما به بیند پیشش کند ز رحمت بیار بارباری

۴. عاشق بغیر در دیش کاری دگر ندارد ناله کنان ز سحرش از دید اشکباری
 ۵. بیچاره خدائی طاقت بلاندار
 ای دلوله قتاده هر شهر و هر دیری !

(۷)

۱. آمد سرم در کار تو از مایه میخوایی دگر جان رفت در بازار تو از مایه میخوایی دگر
 ۲. کاری عجیب کرده با غمزه جانم برده برین هنوز از رده از مایه میخوایی دگر
 ۳. شب و روز من در مانده ام بر کوی تو در لگا استاده ام افتاده ام از مایه میخوایی دگر
 ۴. بر جان بر ستانده است باری این گدا از دوستان گشتم جدا از مایه میخوایی دگر
 ۵. الحال بشنونا لها کردم بکویت سالیها و اعنت بدل لالهها از مایه میخوایی دگر
 ۶. حیران شدم بر این شدم حیران شدم قربانم بر درت پاکو زبان شدم از مایه میخوایی دگر
 ۷. تیغ زدی یکبار تو هم بر سر بیچاره تو دیدم محب اسرار تو از مایه میخوایی دگر
 ۸. باشد خدائی سگ رت ناله کنان شمنظرت
 شب و روز زیر قاصرت از مایه میخوایی دگر

(۸)

۱. تو خدایستی خدایستی خدا لا شریکی پاک از چون و چرا
 ۲. خویش را در خویش می بینی همه نیست چیری در تحرک غیر ما
 ۳. لیک اینجا گشته سوداگری باز گشتی با دشا ہی کس بر یا
 ۴. گشته ظاهر بجامه بوجیل باز گشتی در لباس مرتضی
 ۵. بو بخر شاه عمر عثمان دونو می شوی حسین پاک مصطفی

۴- هم بتاشای کنی هم بنگری خودتاشای تماشای کرا
 ۵- عشق باری می کنی باخوشتن گشته در هر قبا جلوه منا
 ۸- هم خدای نام خود را داشتن
 ذات تو تحقیق می باشد خدا

(۹)

- ۱- بودم در خواب عشقش کردید
- ۲- همدم چون رسیدم در خرابات
- ۳- گشتم سحر را مستانه گشتم
- ۴- نشست آنجا قطار عاشقانها
- ۵- شد بودند بی خود از خودی خود
- ۶- چنان بودند اندر خاک غلطان
- ۷- به پیش عاقلان هر چه جلالت است
- ۸- بدید احوال و شان هوش من رفت
- ۹- یکی از او شان بداد ساغر از می
- ۱۰- نظر هر جا که کردم یار دیدم
- ۱۱- بهر اشکال حسنش جلوه کرده
- ۱۲- در آن خانه ثوابی گناه است
- ۱۳- دلای دیدم را باز بین
- گرستم ماه سوئی خانه خمار
- شدم بهوش تا آنجا بیک بار
- زدوش آدی ختم آن حلو زمار
- همه درستی و گریه زار
- بوجد و قص مستانه دل او کار
- که یکم نمی بودند هوشیار
- بآن محفل همه دیدم مردار
- ز درد او شان شدم من مرده وار
- نوشیدم شدم از خویش بسزا
- بهر سوئی بدیدم روی دلدار
- یقین دادم که او شد قول مختیار
- ولیکن نیست کردن سراطهار
- فتاد پر تو شش هر در دیوار

۱۴. دریں دنیا خود را غرق گردان که شد سر عاشقان درین نگوساز

۱۵. خدائی غوطه زن در بحر توحید

خیال باطنی بگذار بگذار

جلد غزليات

ديوان خدايي

(سنڌي ترجمو)

مترجم

قاضي علي اڪبر ن رازي

غزل ۱-

- ۱- مان انهيءَ گولها ۾ هوس ته ، پنهنجي دوست کي ڏسان - پنهنجي محبوب جو منهن ڏسڻ لاءِ منهنجي دل شوق کان معمور هئي .
- ۲- اوچتو غيب کان مون ڏانهن هي جواب آيو ته اي عاشق ! پهريائين پنهنجي اختيار کي مڪمل طرح ترڪ ڪر .
- ۳- جيڪڏهن تون پاڻکي فنا ڪيو آهي ۽ پنهنجي هستيءَ کي تسليم ڪيو آهي ، ته پوءِ تون بيخبر نه رهندين ، پر پنهنجي ذات جي اسرار کان واقف ٿي ويندين .
- ۴- پنهنجي جسم جي سمهن ۽ جاگڻ (جي علت) کي سمجهه - هي سڀ ڪجهه اسان ڪيون ٿا . انکي پنهنجو ڪم نه سمجهه .
- ۵- هي تنهنجو ڏسڻ ۽ ٻڌڻ ، جنهنکي تون پنهنجي ذات ڏانهن منسوب ڪرين ٿو ، اهو تنهنجي رب جي طرف کان آهي . انکي پنهنجو عمل نه سمجهه .

غزل ۲-

- ۱- اي دوست ! مان شهنشاه آهيان - مون گلن ڦٽڻ جو تنبو ڪوڙيو آهي .
- ۲- سڄي مان بادشاه آهيان ، ۽ مون گلن ڦٽڻ جو تنبو ڪوڙيو آهي .
- ۳- سوين تنبو ٺاهيم ، پر انهن کي جلائي ڇڏيم .
- ۴- هن ۽ هن (هر شيء) کي ترڪ ڪيم ، ۽ گلن ڦٽڻ جو تنبو ڪوڙيو .
- ۵- مٿي ۽ جي مٿ مان پيدا ٿيس ، پر بادشاه بڻجي وئس .
- ۶- خاڪ جي پتلي لاءِ بادشاه بڻجڻ ناممڪن آهي . مون گلن ڦٽڻ جو تنبو ڪوڙيو آهي .
- ۷- مٿي ۽ جي مٿ ۾ لڪي پيس ، سندس اندر ۾ پنهائي وئس .
- ۸- پوءِ هر هنڌ پهتس ، ۽ گلن ڦٽڻ جو تنبو ڪوڙيو .
- ۹- هڪ عجيب تنبو (شاميانو) ڪڙو ڪيم ؛ انجي اندر جڳهه ٺاهيم ،
- ۱۰- ”خدائي“ نالو رکايو ، ۽ گلن ڦٽڻ جو تنبو ڪوڙيو .

غزل ۳-

- ۱- پنهنجي زبان مان عشق جو راز دنيا ۾ ظاهر ٿيو . اها موج جا درياه مان اٿي ، ان سمورا راز فاش ڪري ڇڏيا .
- ۲- مان منصور حلاج وانگر انالحق جو نعرو هٿان ٿو ، ڇاڪاڻ جو شاعانه بلندي سان گڏ انجو سر ڦاسي ۽ جي تختي تي قلم ڪيو ويو هو .

- ۳- جنهنڪي به ان جي معرفت مان حصو مليو، ان ذات مطلق کي پنهنجي ذات ۾ ڏٺو ۽ پنهنجي ذات کان ميزار ٿي ويو.
- ۴- هي سمورا اعيان (صور علميه) وحدت جي بي پايان بحر ۾ گم ٿي ويندا ۽ سموري مخلوقات ۾ هڪ ئي حقيقت جاري ۽ ساري نظر ايندي.
- ۵- ان ذات مطلق ۾ سڄي خدائي گم ٿي هڪ ئي ويئي، ۽ فنا کان بچا ڏانهن اچي دوست ملي ويو.

غزل - ۴

- ۱- پرن کانسواءِ مڪان کان لا مڪان تائين اسانجو پرواز آهي، ۽ منهن جو آواز فضا ۾ گونججي رهيو آهي.
- ۲- منهنجي دل ۾ حالتن جي ڦيري جهڙو پيدا ڪيو آهي، ۽ ان شاه شاهباز جو خيال هر وقت ۽ هر جڳهه منهنجو ساٿ ڏئي ٿو.
- ۳- مستيءَ جي حالت گهڻو ڪري مونکي رفص ۾ آڻيندي آهي، ۽ عشق ٻنهي جهانن ۾ منهنجو راز فاش ڪري ڇڏيو آهي.
- ۴- سمنڊ مان وڌيڪ طوفاني ۽ طلاطم خيز موج وانگر آيو، جنهن وقت عشق منهنجو نعرو ۽ منهنجو آواز بڻيو.
- ۵- ذات مطلق ۾ سڄي خدائي گم آهي، ۽ اسانجي بلندي به انجي اڳيان پستي آهي.

غزل - ۵

- ۱- اڄ، وحدت جي علم ۾ کليل اسرار ڏس (۽ هي ڏس ته) "ابليس ۽ آدم ۽ ڪفر ۽ مسلمانن سڀ هڪ آهن."
 - ۲- هر صورت ۾ اهوئي جلوه ريز آهي، ۽ هر جڳهه اهوئي عيان آهي. هو هر ذري مان ظاهر آهي، توڙي جو ظاهري طرح هن پنهنجو پاڻ کي لڪايو آهي.
 - ۳- ڪٿي هو ابو بڪر آهي، ڪٿي آذر، ڪٿي مسلم، ڪٿي ڪافر ۽ ڪٿي اعظم شاني (۱) آهي.
 - ۴- جنهن انا الحق جو نعرو هنيو، اهو ئي دل ۽ جان سان مسلمان ٿي ويو، ۽ پنهنجو پاڻ کي پنهنجي تلوار سان قتل ڪري ڇڏيو.
- (۱) حضرت بايزيد بسطاميءَ چيو هو: سبحاني ما اعظم شاني

۵- غزل

- ۱- هن محبوب اوچتو جلاو ڏيکاري منهنجي دل کسي ورتي ۽ محبت جي ميدان ۾ عجب انداز سان مونکي شڪار ڪيو.
- ۲- ان جا خمدار ابرو ڪمان وانگر آهن ۽ انجون ڪاريون اکيون مست آهن. هن ڀلڪن جا تير هلائي؛ مونکي گهايل ڪري ڇڏيو.
- ۳- آخر ڪنهن ڏينهن هو غريبن ڏانهن ڏسندو ۽ نهايت لطف ۽ ڪرم سان بار بار دوست جو احوال دريافت ڪندو.
- ۴- عاشق کي درد کانسواءِ ڪوبه ڪم نه هوندو آهي؛ وڇوڙي کان دانهون ڪندو آهي ۽ اکين کان ڳوڙها وهائيندو آهي.
- ۵- وڇوڙي جي ماريل کي رنج ۽ غم برداشت ڪرڻ جي طاقت نه هوندي آهي. عشق جو اهو غلغلو هر ملڪ ۾ هر شهر ۾ برپا آهي.

۷- غزل

- ۱- منهنجو سر تنهنجي عشق ۾ ڪم اچي ويو، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي! منهنجي جان تنهنجي بازار ۾ وڪامي ويئي، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۲- تو عجب ڪم ڪيو، جو اک جي اشاري سان منهنجو ساه ڪڍي ورتو، ۽ ان تي تون مونسان ناراض آهين؛ توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۳- مان ڏينهن رات تنهنجي محبت ۾ شڪسته حال رهائڻو، ۽ تنهنجي پاڙي ۾ جان ڏئي چڪو آهيان. ڪڏهن مان ڪران ٿو ۽ ڪڏهن اتي بيهان ٿو، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۴- هن گدا تنهنجي راه ۾ پنهنجي جان فدا ڪئي آهي، مان دوست کي ڇڏي چڪو آهيان، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۵- منهنجون اهي دانهون ورناءِ، جيڪي سالن جا سال تنهنجي ڪوچي ۾ ڪري چڪو آهيان، منهنجي دل تنهنجي محبت جي داغ جي ڪري لاله جي گل وانگر ٿي پئي آهي، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
- ۶- مان حيران ٿي ويس، ويران ٿي ويس، بيجان ٿي ويس. تنهنجي دروازي جي ڪري رهيو آهيان توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

۷- تو اهڙي تلوار هڻئين، جو ختم ٿي ويس، ۽ وڏا اسرار ڏنم، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

۸- مان تنهنجي دروازي جو ڪتو آهيان، ۽ تنهنجي ديدار جي شوق ۾ رهندو آهيان. ڏينهن رات تنهنجي ماڙيءَ جي هيٺان ويٺو آهيان، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

غزل - ۸

۱- تون خدا آهين، خدا آهين، خدا.

ترن لاشريڪ آهين ۽ چون و چرا (ڪهڻ ۽ چو يا سبب ۽ دليل)
کان پاڪ آهين.

۲- تون پاڻ ۾ فقط پاڻکي ئي ڏسندو رهين ٿو.

ان کانسواءِ ٻي ڪا به شيءِ حرڪت (وجود) ۾ ڪانهي.

۳- پر تون ڏت سوداگر بڻجي آئين، ۽ پوءِ شهنشاه بڻجي وينين.

۴- تون ابو جهل جي شڪل ۾ به ظهور ڪري چڪو آهين، ۽ مرتضيٰ جي صورت ۾ به.

۵- ابوبڪر: عمر ۽ عثمان ذو النورين به بڻجين ٿو. ۽ حسن، حسين ۽ مصطفيٰ به.

۶- پاڻ تماشو ٿو بڻجين ۽ پاڻ ئي تماشو ٿو ڪرين. جڏهن تون پاڻ تماشو آهين ته پوءِ ٻيو ڪنهن جو تماشو ٻيو ڪرين.

۷- پاڻ مان پاڻ ئي عشقبازي ٻيو ڪرين، ۽ هر لباس ۾ جلوه نماڻي ڪندو ٿو رهين.

۸- پاڻ کي ”خدائي“ ٿو سڏائين. پر حقيقت ۾ تون پاڻ خدا آهين.

غزل - ۹

۱- مون سمهيو ٻيو هوس، تنهنجي عشق سجاڳ ڪيو ۽ شراب خاني جي راهه ورتي.

۲- اي دوست! جڏهن مان شراب هاني بهٽس، ته اتي پهچڻ سان بيهوش ٿي ويس.

- ۳- مان سہو تي عاشق ٿيس ۽ زنا ڀانءِ.
- ۴- اتي عاشقن جون قطارون هيون - سڀ مستي ۽ آهن ۽ فريادن جي عالم ۾ هئا.
- ۵- هو بيخود ۽ سرمست هو - سندس مجروح دل کيس وجد ۽ رخص ۾ وٺي آئي هئي.
- ۶- هو ڏاڍي خراب نموني زمين تي لپتي رهيو هو ۽ بالڪل بيهوش هو.
- ۷- جيڪي ڳالهون عاقلن جي اڳيان حلال آهن، مون اهي اتي حرام ۽ مذموم ڏٺيون.
- ۸- مون انهن جا حالات ڏٺا هوش ۽ حواس وڃائي وڃس، ۽ انهنجي درد ۽ غم مون کي مرده ڪري ڇڏيو.
- ۹- انهن مان هڪ مونکي شراب جو جام پيش ڪيو - مان بي پنهنجي هستي کان بهزار ٿي وڃس.
- ۱۰- هيٺر جيڏاهن ڏسان ٿو، هر طرف ٻار نظر اچي ٿو - مون هر پاسي محبوب جو چهرو ڏٺو.
- ۱۱- انجو حسن مختلف شڪلين ۾ جلوو ريز ڏٺم ۽ مونکي يقين ٿيو ته هر قول ۾ خود مختيار آهي.
- ۱۲- ان گهر ۾ گناه ٿواب جو ڪم فرق ڪونهي - پر ان حق-وقت جو اظهار ممڪن نه آهي.
- ۱۳- هن انهن اکين کي بينائي ڏني، ۽ درويواران جي ڀرتوي کان منور نظر اچڻ لڳي.
- ۱۴- انهيءَ درياه ۾ پاڻ کي ڪم ڪري ڇڏو - عاشقن لاءِ اهو سڀ کان سٺو ڪم آهي.
- ۱۵- ”خدائي“ توحيد جي - منب ۽ غوطه زن آهي - باطن جو خيال ترڪ ڪري ڇڏو.